ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 98, Kasım 2019, s. 21-37

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.36641>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
16.05.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.11.2019

Prof.Dr. Orhan ÖZÇATALBAŞ

Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
oozcatalbas@gmail.com

Doç. Dr. Figen ÇUKUR

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon
Bölümü
figencukur@hotmail.com

Doç. Dr. Tayfun ÇUKUR

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık
Bölümü
tayfun.cukur@hotmail.com

MİLAS'TA ZEYTİN TURİZMİ POTANSİYELİNİN KIRSAL KALKINMA AMAÇLI DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Öz

Turizm sektörü pek çok sektörle yakından ilişki içindedir. Son yıllarda kitle turizmi dışında alternatif turizm alanlarındaki gelişmeler dikkate değer şekilde öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm faaliyeti içerisinde yöresel mutfak, kültürel etkileşim, dinlenmek amaçlı kentten kırsal alanlara yönelim farklı alanlarda gelişmelerin kapısını açmaktadır. Bunlardan birisi, zeytin turizmi veya zeytinyağı turizmi olarak adlandırılan turizm faaliyetidir. Bu kapsamda, Türkiye gibi zeytin üretiminin ve tüketim kültürünün yüksek olduğu İspanya, İtalya gibi Akdeniz ülkelerinde zeytin ve zeytinyağı turizmi halen önemli gelir getirici bir alternatif turizm faaliyetidir ve bu durum Türkiye için de büyük bir potansiyeli ifa-

¹ Bu araştırma 10-13 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen 2th International Rural Tourism and Development Congress'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

de etmektedir. Türkiye zeytin ve zeytinyağı üretimi bakımından dünyada ilk beş ülke arasında yer almaktadır. Türkiye zeytin ağacı sayısının yarısından fazlası Ege bölgesinde, Ege bölgesindeki zeytin alanlarının %20'den fazlası ise Muğla'da bulunmaktadır. Muğla ilinin zeytin alanlarının 2/3'ü ise Milas ilçesinde yer almaktadır. Ayrıca Milas ilçe bazında Türkiye'de en fazla zeytin alanlarına sahip yerleşim yeri durumundadır. Bu yönüyle ilçenin zeytin turizmi konusunda gelişme potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca Milas zeytin turizmi ile bir niş pazar olma potansiyeline sahiptir. Bu araştırmanın amacı, Milas ilçesinde kırsal kalkınmanın desteklenmesine yönelik olarak zeytin turizm potansiyeli ve değerlendirme olanaklarını belirlemek ve ilçede zeytin turizmi konusunda gelişmenin sağlanmasında yapılması gerekenler üzerinde görüş ve öneriler sunmaktır. Araştırmada nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Milas ilçesinde zeytin turizm potansiyelinin kırsal toplum, tarım, turizm, etkinlikler ve tanınırlık, el sanatları, tarihsel geçmiş ve doğa, kırsal mimari ve kırsal peyzaj boyutu açısından kırsal kalkınmada sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önemli bir rol üstlendiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kırsal turizm, zeytin turizmi, zeytinyağı turizmi, kırsal kalkınma, Milas

ASSESSMENT OF OLIVE TOURISM POTENTIAL FOR RURAL DEVELOPMENT IN MILAS

Abstract

Tourism sector closely related with many sectors. Developments in the field of alternative tourism mass tourism began to stand out in a remarkable way in recent years. In tourism activities in rural areas which local cuisine, cultural interaction, orientation to rest from the city to rural areas opening the door to developments in different areas. One of these that called olive or olive oil tourism. In this context, both Turkey and in mediterranean countries such as Italy and Spain where the culture of olive production and consumption is high, olive and olive oil tourism have an income-generating alternative tourism and this situation has a big potential for Turkey. Turkey is among the top five countries in the world in the production of olives and olive oil. More than half of the number of olive trees is located in the Aegean region of Turkey and more than 20% of the olive fields in the Aegean region are located in Muğla. It is located 2/3 of the olive fields of Muğla province in Milas district. Also, Milas district have the largest olive area of Turkey. In addition, Milas has the potential to become a niche market with olive tourism. The aim of this research is to determine the potential of olive tourism and evaluation opportunities in order to support rural development in Milas district and to present opinions and suggestions on the things to be done in order to improve the development of olive tourism in the district. In this study, the data obtained by using semi-structured interview technique which is a qualitative data collection technique was evaluated. As a result of the research, it was determined that olive tourism potential in Milas district plays an important role in ensuring sustainability in rural development in

terms of rural society, agriculture, tourism, activities and recognition, crafts, historical background and nature, rural architecture and rural landscape dimension.

Keywords: Rural tourism, olive tourism, olive oil tourism, rural development, Milas

1.GİRİŞ

Yeni yerlerin ve yerel kültürlerin keşfi düşüncesi ile insanlar klasik turizm anlayışından farklı bir arayış içerisine girmiştir. Kırsal turizm bu alternatifler içerisinde yer almaktadır. Kırsal turizm yalnızca tarım (agri-tourism) veya çiftlik (farm tourism) turizmi değil, kırsal alandaki yürütülen tüm turizm faaliyetlerini kapsamaktadır (Mc Eneaney, 1999). Buna göre kırsal turizm geçmişten devralınan sosyo-kültürel değerlerle kırsal toplum tarafından oluşturulan ve yaşatılan kültürden, kırsal alana özgü üretim ve huzur ortamından, doğal kaynaklardan, dinlenme ve öğrenme amaçlı yararlanma faaliyetidir (Özçatalbaş, 2000). Burada kırsal kesim kültürünü oluşturan insanlarla iletişim ve kültürel etkileşim önemli bir gerekliliktir. Bu çerçevede kırsal turizm tarım turizmi ve köy turizmini de içine almaktadır. Ayrıca kırsal turizm ile ilgili olarak doğa turizmi, çiftlik turizmi, yayla turizmi, yerel mutfak (slow food) turizmi, organik tarım turizmi, macera turizmi, av turizmi, bisiklet turizmi, yürüyüş turizmi gibi birbirinden farklı çeşitte turizm örnekleri söz konusudur.

Genel olarak dünyada oldukça fazla kırsal turizm örneklerine rastlanılmaktadır. Bunların kapsamı incelendiğinde genellikle gelen turistlere kırsal yaşamda yer alma, geleneksel halk oyunları, yöresel mutfak, yürüyüş rotaları gibi çeşitli seçenekler sunulmaktadır.

Özellikle Akdeniz iklim kuşağında yaygın olarak yetiştirilen zeytin önemli bir tarım ve gıda ürünü olmakla birlikte, son yıllarda kırsal turizm kapsamında zeytin ve zeytinyağı turizminin de önemli bir etkinlik alanı olarak yer almaya başladığı görülmektedir. Bu kapsamda son yıllarda zeytin ve zeytinyağının insan sağlığı ve beslenmesindeki olumlu etkilerinin çok daha fazla fark edilmesiyle birlikte, zeytin ürünlerine ve zeytin turizmine ilgi artmıştır. Öyle ki bir üretim sistemi olarak zeytin yetiştiriciliği yapılan alanlarda kırsal turizmin gerekliliklerinin de yerine getirilmesiyle, zeytin turizmi “niş pazar alanı” olarak öne çıkmaya başlamıştır. “Niş Pazarlama” göreceli olarak benzer niteliklerde mal veya hizmetlere gereksinim duyan, bir ya da daha çok benzer özelliği paylaşan, küçük bir tüketici kitlesinin isteklerini daha iyi karşılamak amacıyla geliştirilen pazarlama faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Güreş ve Akgül, 2010). Bu durum sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri nedeniyle zeytin üretimini ve bununla ilişkili olarak zeytin turizmi hizmet sektörünü de önemli ve stratejik hale getirmiştir.

Dünyada zeytin tarımının turizmin içinde yer aldığı dikkati çekmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki zeytin üretiminin %99'unu üreten California bölgesi, dünya zeytinyağı üretiminin ise %5'ini üretmektedir. Bununla birlikte California resmi zeytinyağı konseyi (California Olive Oil Council) bölgede zeytinyağı turizminin gelişmekte olduğunu bildirmektedir. Bölgede yerleşik esnaflar San Francisco'ya birkaç saat uzaklıktaki yerlerini halkın ziyaretine açmaktadır. Napa Valley (Napa Vadisi), Napa, Talcott ve Bonnie Storm özel turları ile ziyaretçiler zeytin yetiştirilmesi, zeytin meyvesi ve zeytinyağı üretimi hakkında detaylı bilgiler edinmekte, zeytinyağı fabrikalarını ziyaret edip, değişik zeytinyağlarının tadına bakılmakta zeytinyağıyla yapılmış yemekler ise öğle yemeği olarak sunulmaktadır. Seka Hills, Capay Valley içinde olup San Francisco'nun 2 saat kuzey doğusunda yaşayan ailelerin zeytin işletmesi ve zeytinyağı işleme tesisleri de ziyaret edilmektedir (Anonim, 2018c).

Yunanistan'ın Girit adasına bulunan Chania kentinde zeytin turizmi kapsamında öncelikle zeytin bahçeleri gezilmekte, zeytin üretim tekniği ve kullanım alanları konusunda bilgiler verilmekte, zeytin bahçesinde hasat gerçekleştirilmekte, hasat sonrası toplanan zeytinler aynı işletmeye entegre olarak kurulmuş zeytin fabrikasında sıkıma gönderilmektedir. Bir rehber eşliğinde üretimden hasata, hasattan sıkıma ve ürün işlemeye kadar her aşama hakkında ziyaretçilere ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Konuyla ilgili bilgi sahibi olan ziyaretçiler zeytin ve zeytinyağı tadım alanında zeytin ve zeytinyağı tadımı yanında zeytinden elde edilen kozmetik dahil olmak üzere çok farklı ürünleri de satın alma imkanı bulabilmektedir.²

İspanya, İtalya, Yunanistan gibi zeytin ve zeytinyağı üretimi yüksek olan ülkelerde zeytin ve zeytinyağı kırsal turizmle birlikte yeni bir pazar bölümü haline dönüşmüştür. Bunun sonucu olarak İspanya'da zeytinyağı bir turizm ürünü olarak görülmekte ve zeytinyağı turizmi de turizmin yeni bir çeşidi olarak adlandırılmaktadır. Bu amaçla turistler, eski zeytinyağı tesisleri, zeytin ve zeytinyağı satan dükkanlar ve zeytin müzesi ziyaretlerinin yanı sıra, düzenlenen zeytinyağı festivallerine de katılmaktadır. İspanya'da zeytinyağı ile ilgili gastronomi odaklı faaliyetler için zeytinyağı üretim bölgelerinde 31 adet nokta belirlenmiş ve bunlar tur rotası haline getirilmiştir. Ayrıca zeytin ve zeytinyağı ile ilgili diğer endüstriler hakkında da gelen turistler bilgi sahibi olmaktadır (Millan vd, 2014). Yine Akdeniz iklim kuşağı ülkeleri dışında da zeytin turizmi konusunda çalışmalar bulunmaktadır. Bir örnek olarak zeytin yetiştiriciliğinin yeni olduğu Avustralya'da zeytin turizmi potansiyelini geliştirmek üzere zeytin yetiştiricileri, zeytin endüstrisi, yerel yönetim ve turizm kurumları arasında işbirliğine dayalı bir yapı kurularak (Alonso ve Northcote, 2010) çalışmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra İspanya'nın birçok yerinde farklı zeytin ve zeytinyağı markası için alınmış coğrafi işaretler bulunmaktadır. Bu ise kırsal turizm ve kırsal kalkınma açısından oldukça önem taşımaktadır. Coğrafi işaretlerin son yıllarda kırsal turizm açısından da önemli bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Tabii coğrafi işaret (Cİ) yerel değerlerin korunması ve ekonomiye katma değer sağlaması açısından da önemli bir rol üstlenmektedir. Öyle ki dünyada Cİ'li ürünlerin pazar büyüklüğü 200 milyar dolara ulaşmıştır ve AB'de satış değeri 54,3 milyar € dur. Bu veriler içinde coğrafi işaretli zeytin ve zeytinyağı da bulunmaktadır (EC, 2012). Bununla birlikte coğrafi işaretlerde olduğu gibi organik yetiştiriciliğe ve işlemeye dayalı girişimler de kırsal turizmde önemli avantaj sağlamaktadır. Bu kapsamda örneğin İtalya gibi bazı ülkelerde Organik Tarım Turizmi (agro-organic tourism) ile farklı bir niş pazar alanları da oluşmaktadır (Boz vd., 2011).

Türkiye'de deniz-kum-güneş üçlüsünün oluşturduğu kitle turizminin yanında, alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları, dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve eko turizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi gibi) çeşitliliği fazladır ve alternatif turizm açısından da eşsiz imkanlar bulunmaktadır. Bununla birlikte bu potansiyelin rasyonel anlamda kullanıldığını söylemek zordur. Türkiye turizm stratejisi 2023 ve eylem planı 2013, Türkiye'nin doğal, kültürel ve coğrafi değerlerini "koruma kullanma dengesi" içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek Türkiye'nin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef almaktadır (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Milas yüzölçümü olarak Muğla'nın en büyük ve en fazla mahallesi olan ilçesi olup 132 mahallesi bulunmaktadır. Ziraat Odasına kayıtlı 18.000 çiftçi bulunmakla beraber 13.500 çiftçi aktif durumdadır. Türkiye zeytin ağaç varlığına bakıldığında, 111 milyon zey-

² Veriler 4-7 Temmuz 2017 tarihleri arasında Chania (Girit)'de incelemede bulunan araştırmacılar tarafından elde edilmiştir.

tin ağacı bulunmaktadır. Bu ağaç varlığının yaklaşık olarak %10 gibi önemli bir bölümü Milas'ta bulunmaktadır. Milas ilçesinde 53.300 ha alanda zeytin yetiştiriciliği yapılmakta olup, 8.800.000 adet ağaç sayısı, 66.700 dane üretimi ve 13.000 ton zeytinyağı üretimi ile Türkiye'nin önemli zeytin ve zeytinyağı üretim merkezidir. Yaygın olarak yerel çeşit olan memecik (yağlık) ve gemlik (sofralık) çeşitleri bulunmaktadır (T.C.Milas Kaymakamlığı, 2018). Ayrıca Milas ilçesinde 73 adet faal durumda olan zeytinyağı fabrikası ve 47 adet markalı zeytinyağı bulunmakta olup markalı zeytinyağlarından 10 adeti ise coğrafi işaret almış durumdadır (MİTSO, 2018).

Ayrıca, Muğla ili Milas ilçesi kırsal turizm potansiyeli yüksek yöreler arasında da önemli bir konumdadır. Milas ilçesi, 120 km uzunluğunda kıyı bandı, birbirinden güzel koyları, 27 antik şehri, Uluslararası Milas-Bodrum Hava Limanı ile geleceğin en önemli kırsal turizm ve zeytin turizmi destinasyonlarından biri olmaya adaydır.

Türkiye'de en fazla turist çeken varış noktaları incelendiğinde, öne çıkan iller sırasıyla İstanbul, Antalya ve Muğla'dır. Muğla il ekonomisi büyük ölçüde turizm sektörüne bağımlı olarak gelişmektedir. 2017 yılı (1 Ocak- 31 Aralık) Muğla ili hudut kapılarından Türkiye'ye giriş yapan turist sayısının 2.089.503 kişi olduğu görülmektedir ve bunun 1.902.736 kişi yurt dışı, 186.767 kişi ise yurt içinden olduğu belirlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Muğla'ya gelen yabancı turist sayısı ise Türkiye toplamının yaklaşık %7'sidir. Muğla'nın aylık yabancı turist giriş istatistiklerine göre turistlerin en yoğun olarak ziyaret ettikleri dönem Mayıs- Ekim aylarını kapsamaktadır.

Günümüzde Dünyada ve Türkiye'de klasik turizm anlayışından çok, bir yandan turizmi besleyen bir yandan da kırsal kalkınmayı hızlandıran alternatif turizm anlayışlarının yer almaya başladığı birçok turizm çeşidi bulunmaktadır. Muğla bu özelliği ile dikkati çeken illerden biridir. Muğla iline bağlı ilçelerde birçok turizm çeşidine ya rastlamak mümkündür ya da yeni alanlarla ilgili potansiyeli barındırmaktadır. Bu duruma en uygun ve en önemli örneklerden birisi olarak Milas ilçesi öne çıkmaktadır. 2017 yılı verilerine göre, sadece varış noktası Milas – Bodrum Havalimanı olan turist sayısı ise 483.431 kişidir. Bu rakamın 465.409 kişisi yurt dışı, 18.022 kişisi ise yurt içinden gelen turisttir. Bu bağlamda Muğla ili hudut kapılarından giriş yapan turistlerin %23,1'i varış noktası Milas-Bodrum Havalimanı olduğu dikkati çekmektedir. Bu sonuç Milas'ın turizm sektörü açısından önemli bir potansiyel destinasyon olarak ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum iç ve dış turizm bakımından Milas'a yönlendirilecek önemli bir potansiyelin olduğunu görmek bakımından önemlidir ve Milas'ta planlı bir turizm geliştirme sürecinin başlatılarak tanıtım çalışmalarına yönelimi gerekli kılmaktadır. Yurt dışından gelen turistlerin İngiltere, Rusya Federasyonu ve Hollanda'dan ağırlıklı olarak geldikleri belirlenmiştir (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Diğer taraftan, yöreye turist çekilmesinin yanı sıra konaklama hizmetlerinin de uygun olması turizm sektöründe başarı sağlanması açısından önem taşımaktadır. Milas ilçesinde yerli turistlerin geceleme sayısı 30.923, yabancıların geceleme sayısı ise 2807'dir. Belediye belgeli tesislerin doluluk oranı ise %38.5 olarak belirlenmiştir.

Milas birçok turizm türüne ev sahipliği yapmaktadır. Ekolojik turizm yapan konaklama tesisi sayısı Milas'ta sadece 2 adettir. Muğla'da belirlenen ekoturizm potansiyeli alanları içerisinde Milas, doğa turizmi (Karya yürüyüş yolu), gastronomi turizmi ve kültür turizminin (halıcılık) örnekleri ile ön plana çıkmaktadır (Sert, 2017). Milas ilçesi tarih turizmi açısından da oldukça zengin bir yapıya sahiptir. UNESCO Dünya Miras Geçici listesine (2012) eklenen yerler arasında da Milas ilçesindeki Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı ve Beçin Ortaçağ Kenti yer al-

maktadır (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Diğer taraftan, Milas ilçesi tüm bu özelliklerinin yanı sıra her yıl gerçekleştirilen festivaller (Zeytin Hasat Şenliği, Uluslararası Balık Festivali) ve gelecekte yapılabilecek yörenin iki önemli yerel değeri olan arıcılık festivali, ot festivali vb. ile de bölgenin festival turizmine bugün de gelecekte de önemli katkılar sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Bulunduğu bölgenin en büyük tarım fuarı özelliği ile dokuz yıldır gerçekleştirilen Milas Uluslararası Güney Ege Tarım Fuarı gerek Muğla ilinde gerekse Milas ilçesinde fuar turizminin geliştirilmesi açısından yörede önemli bir katma değer yaratmaktadır. Nitekim, fuara 241 firma katılmış olup, bunun %65'i dışarıdan, %35'i ise Muğla'dan gelen firmalardır. Uluslararası bir fuarda 10 bin ziyaretçinin yeterli olduğu düşünüldüğünde, bu fuarı 2018 yılında 98 bin 600 kişi ziyaret etmiştir. Her geçen yıl gerek katılımcı firma gerekse ziyaretçi sayısı artış göstermektedir (Anonim, 2018b).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada Milas ilçesinde yer alan konu ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) temsilcileriyle görüşülmüştür. Araştırmanın ana materyalini nitel veri toplama tekniklerinden biri olan mülakat (görüşme) tekniği kapsamında (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998) yer alan yarı yapılandırılmış mülakat (görüşme) tekniği (semi-structured (moderately scheduled)) ile elde edilen veriler oluşturmaktadır. Bunun nedeni yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin araştırmacıya esneklik sağlamasıyla ilgilidir ve soruların ne tamamı kapalı uçlu (closed-ended questions) ne de tamamen yapılandırılmamış serbest sorulardan oluşmasıdır. Araştırmacı görüşülen kişinin görüş ve düşüncelerini çift taraflı iletişim içerisinde ilgilendikleri konuyla ilgili fikir ve düşüncelerini almak üzere özgür ve rahat konuşma ortamı oluşturmaktadır (Zorn, 2001, akt: Pienaar, 2006; Zorn, 2018). Görüşme sorularını önceden hazırlama olanağı sunması, görüşme sırasında kısmi esneklik sağlaması ve oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin vermesidir. Ayrıca araştırmacıların araştırma üzerinde kontrolleri söz konusudur. Görüşme yönteminin tercih edilme nedenlerinden biri de hızlı veri elde etme, zaman ve maliyet tasarrufu sağlamasıdır (Kişioğlu ve Selvi, 2013). Araştırmanın ikincil verilerini ise konu ile ilgili önceden yapılmış makaleler, bildiriler, raporlar, tezler ve diğer kaynaklar oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamındaki görüşmeler Nisan-Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak araştırma konusu ile ilgili olarak sektördeki rolleri bakımından konunun ana paydaşları belirlenmiştir. Buna göre STK'lar ile amaca uygun görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılar araştırma amacı ve süreç konusunda bilgilendirilmiş, anlaşılmayan noktalara açıklık getirilmiştir. Bu kapsamda Milas ilçe merkezinde bulunan zeytin ve zeytinyağı sektörüne ve turizmine yön veren en önemli sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile yaklaşık bir saat süren görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında 47 adet soru yöneltilmiştir. Bu bağlamda ilgili sivil toplum kuruluşlarının Milas'ta zeytin ve zeytinyağı turizmine yönelik düşünceleri ve bakışı öğrenilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmede alınan görüşlerden hareketle çalışmanın amacına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Ayrıca kırsal turizm alanında akademik çalışmaları olan altı uzmanın görüşleri de alınarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular zeytin turizmi kapsamında olması gerekli bazı örnek alanlar, tesisler, etkinlikler temel başlığı altında, kırsal toplum boyutu, tarım boyutu, turizm boyutu, etkinlikler ve tanınırlık boyutu, el sanatları boyutu, tarihsel geçmiş ve doğa boyutu, kırsal mimari ve kırsal peyzaj boyutuyla değerlendirilmiştir. Bu boyutları dikkate alarak yapılan değerlendirmeye konu olan başlıklar ise;

- 1) Milas'ta mevcut durumda kırsal turizm potansiyeli olan köy, kasaba ve diğer yerleşimlerin belirtilmesi,
- 2) Zeytin turizmine yönelik olarak potansiyel alanların (köy, kasaba vd.) varlığının saptanarak ifade edilmesi ve bu süreçte işbirliği yapılacak paydaşların, kuruluşların belirlenmesi şeklinde ele alınmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1.Kırsal Toplum Boyutu

Çalışmanın kırsal toplum boyutu, yerel turizm faaliyetinde yer alan alanlar, yerel mutfak ve zeytinyağlı yemek kültürü, kırsal halkın hizmet sektörü deneyimi ve köy pazarı etkinlikleri açısından incelenmiştir. Milas'ın Güllük, Ören, Kıyıkışlacık ve Bafa-Kapıkırı mahalleleri bu kapsamda değerlendirilebileceği belirlenmiştir. Milas ilçesi aynı zamanda geniş mutfak kültürü ile de dikkati çekmektedir. Nitekim her yıl düzenlenen Milas zeytin hasat şenliği programında yer alan zeytinyağlı yemekler yarışması bu noktayı destekler niteliktedir. Kırsal halkın özellikle önemli bir turizm merkezi olan Bodrum'daki otellerdeki hizmet deneyimi de kırsal turizm açısından önem taşımaktadır. Milas salı pazarı Milas'ın 134 mahallesinden gelen üreticileri içine alan Ege Bölgesinin en büyük pazarlarından biri özelliğini taşımaktadır. Ayrıca pazar, yurt içi ve yurt dışından gelen turistlerin tercih ettiği yerler arasında almaktadır.

3.2.Tarım Boyutu

Milas ilçesinde zeytin ağaçları plantasyon alanlarının genişliği ve üretim faaliyetinin yaygınlığı zeytin turizmi bakımından önemlidir. Özellikle geçimini sadece zeytinden sağlayan köylerin varlığı Milas'ta zeytin turizminin geliştirilmesi bakımından büyük avantaj anlamına gelmektedir. Yine uluslararası zeytinyağı yarışmalarında ödül alan birçok zeytinyağı firması bulunmakta ve kırsal ekonomi önemli ölçüde zeytin ve zeytinyağına dayalıdır. Bu çerçevede zeytin turizmi bakımından potansiyel etkinlik sahaları söz konusudur. Örneğin zeytinyağlı yemekler ve zeytin tarımını tanımak amaçlı gezi rotaları, zeytin işleme ve yağ üretim tesisleri ziyaret noktaları ve zeytin işleme kültürünün tarihi derinliğine yönelik tesislerin varlığı kırsal turizmin planlanmasında önemli veriler sağlamaktadır.

3.3.Turizm Boyutu

Kırsal alanda zeytin üretim alanları içinde kırsal turizm amaçlı butik konaklama alanlarının sayısının oldukça az olduğu belirlenmiştir. Bu tesisler ağırlıklı olarak Bafa-Kapıkırı'da bulunmaktadır. Bafa-Kapıkırı zeytin turizmi kapsamında zeytin yürüyüş rotası için uygun koşullara sahip olup, tarihi zenginliklerle birlikte kırsal peyzaj bakımından da korunmuş değerlere sahiptir. Zengin görsellik sunan tarihi ve doğal varlıklar kamp, yürüyüş ve foto-safari için uygun rotaların oluşturulmasına ortam hazırlamaktadır. Ayrıca bölgede araçla seyahat imkanı da söz konusudur. Yine anıt zeytin ağaçları büyük zenginliktir ve bir gezi rotasının "Anıt Zeytin Ağaçları Rotası" olarak düzenlenmesine imkan tanımaktadır. Ancak bölgede zeytinyağı tadım imkanı bulabilecek özel zeytin ürünleri dükkanı oldukça az sayıdadır. Dolayısıyla zeytin ve ürünleri ve zeytinyağlı yemekleri bakımından yetersizlik söz konusudur. Yerel ölçekte halen turizm merkezleri olarak Ören, Güllük ve Kıyıkışlacık belirtilebilir. Milas'ın çok önemli bir avantajı da yakın çevrede turizmde ulusal ve uluslararası düzeyde cazibe merkezi olan Bodrum başta olmak üzere önemli turizm merkezlerinin bulunmasıdır. Bu durum bu merkezlerdeki turistlere yönelik konaklamalı veya günübirlik turların düzenlenmesi için önemli bir potansiyeli ifade etmektedir.

3.4.Etkinlikler ve Tanınırlık Boyutu

Milas ilçesinde birbirinden farklı birçok etkinlik yapılmaktadır. Böylelikle festivaller ve fuarlar kenti olma yolunda önemli adımlar atılmaktadır. Bu festivaller arasında 2014 yılından beri gerçekleştirilen Milas Zeytin Hasat Şenliği ve 2017 yılında başlayan Milas Uluslararası Balık Festivali yer almaktadır. Bu durum ilçede organizasyon ve uygulama kültürünün varlığını ve geliştirilme potansiyelini ifade etmektedir. Örneğin Milas Zeytin Hasat Şenliği kapsamında ziyaretçiler zeytin hasadına katılmakta, kurulan zeytin standlarından alışveriş yapmakta, zeytinyağı ile ilgili panel ve söyleşileri dinlemekte, çeşitli sergileri gezmekte, konserleri izlemektedir. Gazeteci, tadımcı ve ürüne merak ve ilgisi olan ziyaretçileri ilçeye çeken Zeytin Hasat Şenliği, Milas'ta geliştirilebilecek alternatif bir turizm türü olan zeytin turizmini tamamlayıcı niteliktedir. Bunun yanı sıra 2010 yılından itibaren düzenlenen Milas Güney Ege Uluslararası Gıda, Tarım ve Hayvancılık Fuarı da söz konusu tarımsal etkinlikler arasında yerini almaktadır. Milas ilçesi Muğla ili çam balı üretiminin büyük bir kısmını üretmektedir. Ayrıca birbirinden farklı biyolojik zenginliğin yüksek olduğu farklı ot çeşitlerinin de üretildiği bir yöre konumundadır. Bu nedenle gelecekte kırsal turizm planlamasında bunların da değerlendirilmesi söz konusudur. Tabii bal festivali ve ot festivali gibi etkinlikler tamamlayıcı ve zenginleştirici etkiler yapacaktır. Dolayısıyla Milas'ta kırsal turizminin tarımsal etkinlikler boyutunu da güçlendirebilecektir.

Daha önce de ifade edildiği gibi alternatif turizm hareketleri arasında yayla turizmi, doğa yürüyüşü, yamaç paraşütçülüğü, kuş gözlemciliği gibi pek çok konu yer almaktadır. Milas ilçesinde yine yayla turizmi açısından Fesleğen ve Kalem yaylası özellikle yamaç paraşütçülüğü açısından da Ören mahallesi ön plana çıkmaktadır. Bölgede her yıl yamaç paraşütçülüğü etkinliği düzenlenmektedir. Milas ilçesinde Tuzla sulak alanı ise özellikle kuş gözlemciliği ve fotoğraf çekmek isteyenler açısından da oldukça önemlidir.

3.5.El Sanatları Boyutu

Milas ilçesi sınırları içerisinde yer alan Çomakdağ-Kızılağaç köyü (mahallesi) tam anlamıyla kırsal turizm için çok önemli bir değer olan kültürel mirasın yaşandığı bir yerleşim alanıdır. Kadınlarının giyim-kuşamı, evlerinin mimari yapısı, düğünleri, günlük yaşam tarzı ve el sanatı uğraşları ile kendine özgü gelenek ve göreneklere sahip olan Çomakdağ-Kızılağaç mahallesi de yöreye gelen ziyaretçilerin beklentilerine cevap verebilecek potansiyele sahiptir. Çomakdağ-Kızılağaç mahallesinde yakın zamanda başlayan kırsal turizm faaliyetlerinden en önemlisi geleneksel olarak 4 gün süren düğün törenlerinin seyahat acentelerince turlarla köye getirilen turist gruplarına 2 saatlik kısa bir gösteri halinde sunulmasıdır. Bununla birlikte yöresel yemeklerin ikramı ve köye ait bazı etnografik ürünlerin sergilenmesi amacıyla düzenlenen bir mekanın gezdirilmesi de diğer etkinliklerdir. Kadınların uğraşları sonucu ortaya çıkan el emeği ve göz nuru el sanatı ürünlerinin geleneksel giysiler aracılığı ile sergilenmesi, ayrıca satışının yapılması da köyde gerçekleştirilen kırsal turizm faaliyetleri arasında yer almakta ve önem taşımaktadır (Etikan ve Çukur, 2011). El sanatı faaliyetlerinin bir taraftan kırsal kadının atıl işgücünü değerlendirirken, diğer taraftan önemli bir gelir kaynağı durumunda olması bu faaliyetlerin kırsal kalkınma açısından taşıdığı önemi göstermektedir (Çukur ve Etikan, 2011).

3.6.Tarihsel Geçmiş ve Doğa Boyutu

Uygarlıklar başkenti olarak adlandırılan Milas ilçesi 27 antik şehri bünyesinde bulundurmaktadır. Bunların arasında Labranda, Euromos, İasos ve Heraklia antik kentleri sayılabilir. Milas'ın tarihi yerleri arasında, Uzun Yuva, Beçin kalesi, Gümüşkesen mezar anıtı, Baltalı kapı ve Heka-

tomnos lahti sıralanabilir. Kapıkırı köyünde (Herakleia) Athena tapınağı, Kapıkırı köyü kaya mezarları, Gölyaka köyü-Yediler manastırı bulunmaktadır. Yine doğal güzellik bakımından Gökçeler kanyonu, Bafa gölü ve İncirlin mağarası Milas'ın kırsal turizm açısından doğa ve tarih boyutunu yansıtan yerler arasındadır.

3.7.Kırsal Mimari ve Kırsal Peyzaj Boyutu

Milas kırsal mimari bakımından önemli ve farklı zenginliklere sahiptir. Konutlarda kullanılan taş ve ahşap yapılar bölgeye özgü bir mimari yapıyı ortaya çıkarmıştır. Milas merkez ilçesi ve yakın çevresi; kentsel ve kırsal konut bazında önemli bir bilgi kaynağıdır. En önemli yaşama birimi olan konutlar, dönemlerine ait yalın ve zengin içerikli bilgileri bünyelerinde barındırırlar. Batı Anadolu karakterinde klasik Türk evi olarak tanımlanabilecek, geleneksel Milas evleri, gösterişli konaklardan, yalın evlere kadar geniş bir dokümana sahiptir. Milas evleri cephe özellikleri açısından; cumbaları; ocak çıkmaları; kafesli, korkuluklu ya da kepenkli pencere dizileri; işlemeli kapıları; saçakları; renk kullanımı, ahşap, taş işçiliği ve kalem işi süslemeleri ve bacaları ile özgün bir kentsel dokuya sahiptir. Kırsal konutlar ise, daha kısıtlı ekonomik ve toplumsal koşullara karşın kendine özgü karakteristik özellikler kazanmıştır. Cephe özellikleri; duvar dokusu, cephede pencere dizileri arasında ocak çıkmaları, seki köşkleri ve bacaları kırsal konutların başlıca karakteristik özelliklerindendir. Yapı, bölgede kolay bulunan malzemeler olması nedeniyle, ahşap ve taş kullanılarak inşa edilir. Ege evi genel karakterinde olduğu gibi evler içte ve dışta sıvalıdır. Sıva yüzeylerde kalem ve nakış işlemleri örnekleri görülür. Ahşap işçiliği, kapı ve bacalardaki taş işçiliği, sıva üzerine kalem ve nakış işleri dikkat çekicidir. Bacalar, yörenin en belirgin mimari simgesi konumundadır. Süsleme olarak, içte ve dışta arkeolojik özelliği olan taş elemanlar da kullanılmıştır (Tekin, 2003). Köylerde bu yapı örnekleri bulunmaktadır. Bunun yanında betonarme yapılar da bulunmaktadır. Bunların Milas'a özgü mimari ile buluşturulması ve eski yapıların ihya edilerek kırsal turizm amaçlı kullanımı önemlidir. Mimari bakımdan Çöllüoğlu hanı, Hacıağa konağı, Arasta, ile Milas evleri önemli örneklerdir (Milas Belediyesi, 2018). Özellikle Milas evlerinin baca yapım tekniği ve baca şekilleri gelen turistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Yine Milas'ın doğusunda ovada uzanan iki katlı Su Kemerleri erken Bizans Dönemi'ne aittir ve farklılık yaratmaktadır (Kemerlerin inşasında Antik Dönem mimari parçalar da kullanılmıştır) (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018). Kırsal peyzaj karakteristiği zeytin turizmini ağırlıklı olarak desteklemektedir. Bu durum Milas'ta neden zeytin turizmi anlayışının öne çıkarılması gerektiğini açıklamaktadır. Çünkü ilçe ve köylerinde zeytin ağaçları plantasyonun yaygınlığı bu bölgenin Türkiye'nin önemli zeytin üretim merkezlerinden biri olduğuna önemli kanıt niteliğindedir. Dolayısıyla kırsal peyzaj bakımından hakim unsur zeytin plantasyonlarıdır. Bu durum zeytin turizmi düşüncesinin benimsenmesini ve güçlü bir algı oluşturmasını sağlayacaktır.

3.8.Milas'ta Zeytin Turizmi Potansiyeline Yönelik Görüşlerin Değerlendirilmesi

Muğla ili Marmaris, Bodrum gibi turizm ulusal ve uluslararası ulaşım açısından gelişmiş ve turistik yapılanmasını büyük ölçüde tamamlamış olan destinasyonlara sahiptir. Bununla birlikte, Muğla merkez ilçe, Fethiye, Datça, Milas, Ören, Kavaklıdere, Gökova, Ula, Yatağan gibi turistik açıdan farklı düzeylerde gelişmişlik gösteren ve farklı turizm türlerine yönelik gelişme potansiyeli olan, arz unsuru oluşturabilecek ilçeleri de sınırları içinde bulundurmaktadır (Çeken vd., 2013).

Milas'ta öne çıkabilecek alternatif geçim kaynakları arasında zeytin turizmi (olive tourism) ön sıralarda yer almalıdır. Tabii zeytin turizminin katma değer üreten turizm türlerinden biri olması

yerel ekonomiye ve kırsal kalkınmaya ve bununla ilişkili olarak kırdan kente göçün önlenmesinde önemli katkı sağlayacağı da dikkatten uzak tutulmamalıdır. Ayrıca Milas, zeytin üretiminin yaygın olması yanında yaşam ve zengin mutfak kültürüyle de zeytin turizminin uygulanabileceği uygun koşullara sahip ender yerlerden biridir.

Her halükarda bölge ve ülke için çok önemli olan bu potansiyelin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle zeytin turizminin öne çıkarılarak hem kırsal turizmin geliştirilmesi hem de ilgili alanlarda (tarım, mutfak(gastronomi), kültür, doğa, tarih turizmi gibi) yeni imkanların çıkmasına yol açacaktır. Belirtilen yeni alanların zeytin turizmi başlığı altında ele alınarak diğer sektörleri kapsayacak bir yaklaşımla planlanması doğru olacaktır. Bu çerçevede araştırma alanı olan Milas ilçesinde yer alan STK yetkilileriyle görüşmeler yapılmış ve yapılan görüşmelerden elde edilen zeytin turizm potansiyeli ve zeytin turizminin geliştirilmesi için “Milas’ın güçlü yönleri” ile ilgili bulgular aşağıda sıralanmıştır.

Milas'ta Zeytin Turizmine Yönelik Güçlü Yanlar:

- Gerek zeytin ekiliş alanı gerekse dane üretim (sofralık) ve gerekse zeytinyağı üretimi fazlalığı,
- Birçok köyün (mahallenin) temel geçim kaynağının olması,
- 47 zeytinyağı markasının bulunması ve bunlardan 10'unun coğrafi işaret almış olması,
- STK'ların zeytin ve zeytinyağı turizmine olumlu bakış açıları bulunması,
- Uluslararası hava limanının bulunması,
- Ziyaret edilebilecek çok sayıda zeytinlik ve zeytinyağı fabrikası bulunması,
- Potansiyel zeytin yürüyüş rotalarının bulunması, (Kıyıkışlacık, Kazıklı, Selimiye, Çomakdağ Kızılağaç, İkiztaş, Ketendere, Kapıkırı, Sakarkaya, ve Çukurköy).
- Zeytinlik içinde az sayıda da olsa butik konaklama alanlarının bulunması, (Bafa gölü çevresinde).
- Çok sayıda anıt zeytin ağacının varlığı,
- Özgün kırsal mimari örneklerinin olması
- Zeytin plantasyonlarının hakim olduğu doğaya sahip olunması
- Kırsal peyzajın elverişliliği
- İlçede Milas'ta üretilen zeytin ve zeytinyağı satış yerlerinin varlığı,
- Ziraat Odasında zeytin ve zeytinyağı satış ve tanıtımına yönelik hazırlıkların devam etmesi,
- Turizm kenti kimliği olması,
- Marka kent olma yolunda hızlı adımlar atılması (hasat şenliği, tarım fuarı vb.),
- Bodrum ve Marmaris gibi kitle turizminde marka olan yerlere yakınlığı,
- Yurt içi ve yurt dışından gelen turist sayısının varlığı,
- Festival ve benzeri etkinliklerinin varlığı,
- Yerel halkın hem tarım hem de turizm ile iç içe olması,

- Birçok tarihi ören yerlerine sahip olması,
- Kırsal turizmle ilgili çeşitli örneklerinin oluşu,
- Yöresel yemek kültürünün gelişmişliği,
- Ulusal ve uluslararası tanınırlık (zeytinyağı yarışmalarında alınan kalite ödülleri, fuarlara katılım (Olivetech fuarı)),
- Kırsal alanda gençlerin tarımda kalma eğiliminin artması
- Kırsal turizme yönelik desteklerin varlığı

Milas'ta zeytin turizmine yönelik olarak yukarda sayılan güçlü yönler dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında Milas'ta zeytin ve zeytinyağı turizm potansiyelinin var olduğu ve bu potansiyelin hayata geçirilmesi için çalışılmasının uygun ve doğru olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada kırsal turizm özellikle kırsal alanlarda bir çeşit iç turizm şekli olarak ifade edilmektedir. Türkiye'de ve diğer tüm ülkelerde farklı biçimlerde olmak üzere geleneksel olarak yapılan ve iç turizm kapsamında değerlendirilebilecek farklı kırsal turizm hareketleri bulunmaktadır. Kırsal turizm kırsal nüfusun niteliklerinin geliştirilerek girişimcilik yeteneklerinin kazandırılmasına ve bu yolla gelir ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesine önemli olanaklar sunmaktadır (Özçatalbaş, 2006). İspanya'nın Andalusia bölgesinde yer alan uygulamalar bu yöndedir (Torre vd, 2017). Yine İspanya'da yapılan bir araştırmada, turistlerin zeytin alanlarını ziyaret etmedeki amaçları arasında, ilk sırayı zeytin alanları hakkında bilgi almak olup, bunu sırasıyla zeytinyağı üretimi hakkında bilgi sahibi olmak ve geleneksel ürünleri tatma isteği yer almaktadır. Ayrıca turist destinasyonları ile ilgili değişkenler arasında konaklama, çevre koruma ve kültürel aktiviteler ilk sıralarda yer almaktadır (Guzman vd, 2016).

Kırsal turizmin kır ekonomisine ve daha geniş olarak turizm endüstrisine önemli katkıda bulunmaktadır. Kırsal turizm için kırsal nüfusun ekonomik gelişimi ve aile refahının artmasına yönelik önemli fırsatlar doğurmaktadır. Buna göre genel olarak kırsal turizmin gelişmesi kırsal alanda hane gelirini arttırmakta, kırdan kente göçü azaltmakta, kırsal alanda istihdamı ve kaliteli ürün üretimini artırmaktadır (Özçatalbaş, 2017). Bu kapsamda Milas ilçesinde kırsal turizm kapsamında zeytin turizminin geliştirilebilmesi için mevcut koşulların değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için kırsal turizmin geliştirilmesinde uygun yöntemlerin kullanımı kırsal halkın gelişimi açısından da önem taşımaktadır. Milas coğrafi konumu itibarıyla gerek zeytin yetiştiriciliği ve gerekse zeytin turizmi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Kısa ve orta dönemde iç turist, uzun dönemde ise Bodrum ve Marmaris gibi yakın turizm merkezlerinin de iyi kullanılmasıyla dış turistler açısından da önemli bir potansiyeli ifade etmektedir. Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi daha çok yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla orantılıdır. Günümüzde kırsal turizme dayalı kalkınma, kırsal girişimcilerin varlığıyla birlikte daha iyi çalışır ve kırsal alanlarda tarımla geçinen insanlara ikincil bir gelir kaynağı sağlamaktadır (Çeken vd., 2007). Türkiye'nin turizm merkezleri arasında stratejik bir konumda yer alan Muğla ilinin Milas ilçesi tarihte iki kez Karia ve Menteşe Beyliği dönemlerinde başkentlik yapmıştır. Zeytin diyarı Milas'ta zeytin ve zeytinyağı turizminin geliştirilmesi yöresel ürünlerin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Unesco dünya geçici miras listesinde bulunan Beçin Kalesi ve Hekatomnos anıt mezarı Milas ilçesinde bulunmaktadır.

Muğla ili kırsal turizm potansiyeli yüksek iller arasında önemli bir konumdadır. Mevcut coğrafi işaretli ürün sayısı sınırlı olmasına karşın, Muğla ili gelecekte coğrafi işaret alabilecek özellikteki ürün sayısı açısından ise önemli bir potansiyele sahiptir. Ekonominin canlanmasında önemli bir rol oynayan coğrafi işaretler özellikle kırsal turizm açısından değerlendirildiğinde gastronomi turizmi, eko-turizm, kültür turizmi gibi kavramlar ile birlikte kırsal alanlar için yeni fırsatları ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de Milas zeytinyağı coğrafi işaret almış 6 zeytinyağı arasında yer almaktadır (Çukur ve Çukur, 2017). Milas ilçesinde geleneksel yöntemlerin yanı sıra son dönemlerde organik zeytinciliğin geliştirilmesi için de çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Bu projelerden biri Milas İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ile GEKA arasında, Milas İlçesinde organik zeytin tarımının yapılabilmesi alanların tespit edilmesi ve bu alanların sürdürülebilirliğinin ortaya konması amacıyla "Milas'ta Sürdürülebilir Organik Zeytin Yetiştiriciliği Yapılabilir Alanların Belirlenmesi" projesidir (Anonim, 2018a). 2014 yılında yapılan bu projenin sonuçlarına göre, Milas ilçesinde organik zeytin yetiştiriciliği yapılabilir alanlar tespit edilmiştir. Organik zeytincilik yöreye hem ekonomik açıdan, hem de kırsal turizmin gelişimine katkıda bulunarak kırsal kalkınmaya da destek verecektir. Böylelikle kırsaldan kente göçün önlenebileceği gibi genç nüfusun da üretime kazandırılması sağlanabilecektir.

Milas ilçesinde anıt ağaç sayısı oldukça fazladır. Bu bağlamda kırsal turizm özelde zeytin turizmi açısından anıt ağaçların değerlendirilmesi söz konusudur. Bu aşamada anıt ağaçlarının envanterinin çıkarılması gerekmektedir. Yörede uzmanlardan oluşan bir ekip ile gerçekleştirilecek olan envanter çalışması ivedilikle yapılarak anıt ağaçlar turizme kazandırılmalıdır.

Zeytin turizminin çeşitli örneklerinin görüldüğü dünyada ve AB’deki birçok ülkede zeytin müzelerine rastlanılmaktadır. Kültür turlarının vazgeçilmez rotalarından biri olan müzeler birçok yabancı ve yerli turistlerin ilgisini çekmektedir. Eski ve köklü bir kültürü olması sebebiyle Milas’da zeytin yetiştiriciliğinin tarihi yüzyıllar öncesine dayanmakta olup kurulacak müze için, yer seçimi ve gerekli materyaller uzman bir ekip ile yapılacak ayrıntılı bir çalışma ile kolaylıkla sağlanabilir.

Milas ilçesi kıyı turizminin de yapıldığı bir yer olmasına karşın (Ören, Güllük ve Kırıkkışlacık mahallesi) daha yaygın olarak tarih, kültür, doğa turizminin örneklerine rastlanılmaktadır. Bu nedenle zeytin ve zeytinyağı turizmi kültür turizmi ile entegre edilmelidir. Zeytincilikle ilgili teşhir alanları artırılmalıdır. Yöresel pazarlar desteklenmelidir. Genç çiftçiler zeytin üretimine özendirilmelidir. Zeytinyağında tağşişle ilgili önlemler alınmalıdır. Eski yağhane ve yağ hazneleri onararak turistik amaçlı kullanıma açılabilir. Buraya gelen turistlere zeytinyağı imalatı gösterilebilir.

Muğla ilinde ortak akıl ile zeytin (ve zeytinyağı) turizmi master planı hazırlanmalıdır. Bu plan doğrultusunda zeytin turizminin bugünkü durumu ve geleceğe yönelik hedefler belirlenmeli, kısa, orta ve uzun vadeli yol haritası çıkarılmalıdır. Milas’ta Zeytin Turizmi ile Turizm Vizyon 2023 Belgesi kapsamında Milas’ta geliştirilmesi öngörülen zeytin turizmi hareketi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ortaya konulan 2023 Turizm Stratejisi çalışması; planlama, yatırım, örgütlenme, iç turizm, araştırma geliştirme, hizmet, ulaşım ve altyapının güçlendirilmesi, tanıtım ve pazarlama, eğitim, kentsel ölçekte markalaşma, turizmin çeşitlendirilmesi, mevcut turizm alanlarının rehabilitasyonu ve varış noktalarının geliştirilmesi konularına yönelik uzun vadeli stratejiler ortaya konulmuştur. Bu çerçevede Türkiye kıyı turizmi yanında, alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve eko turizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi vd.) gibi turizm türleri açı-

sından büyük potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin etkin şekilde ve rasyonel şekilde kullanılmadığı değerlendirilmektedir. Söz konusu Plan ülkenin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanılmasını önermektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Bu çerçevede Milas'ta zeytin turizminin geliştirilmesi çalışması Turizm 2023 Stratejisindeki hedeflerle uyum içindedir.

Yine bütüncül politika, strateji ve uygulamaya dönük yaklaşımları içeren Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında öncelikle geliştirilmesi planlanan turizm türleri içinde kırsal alanla ilgili olarak eko-turizm ve yayla turizmi gibi başlıkların ele alınması önemlidir. Ayrıca Turizm Gelişim Bölgeleri, Turizm Koridorları, Turizm Kentleri ve Ekoturizm Bölgelerinin geliştirilmesi alanında tematik ve yönlendirici nitelikte yaklaşımlar kapsamında kamu kaynaklarını ve özel sektörü öncelikli turizm gelişim bölgelerine yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yeni Ufuklara Doğru Türkiye Turizmi başlığı altında aşağıda çizelgede verilen konulara yer verilmiş; Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanması hedeflenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Turizm 2023 vizyonu hedeflerine yönelik ilkelerle Milas zeytin turizminin geliştirilmesi arasında uyum alanlarına bakıldığında, toplam 22 hedeften 12'si ile işlevsel olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Bu veriler Milas'ta zeytin turizminin Turizm Gelişim Bölgesi tanımlaması ve kabulüyle desteklenmesinin doğru olacağını göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Turizm 2023 Vizyonu Hedeflerine Yönelik İlkelerle Milas Zeytin Turizmi İle Uyum Alanları

1.	Turizmin geri kalmış bölgeler ve özellikle dezavantajlı grupların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesinde bir araç olarak kullanılması,
2.	Yöreyle özgü farklı turizm türlerinin birbirine entegrasyonunu sağlayarak çok çeşitli turizm imkanlarını sağlık, eğitim, v.b. farklı sektörel kullanımlarla bir arada sunulabilen alternatif turizm odaklı (sağlık ve termal, golf, kış sporları, doğa turizmi vb.) turizm kentlerinin oluşturulması,
3.	Turizmin gelişiminin sürdürülebilir çevre politikaları ile desteklenmesi,
4.	Yöresel mimari değerlerin korunarak turizm hizmetine sunulduğu sıra dışı konaklama ünitelerinin desteklenmesi,
5.	Turizm sektöründeki karar verme süreçlerinde merkezi-yerel-sivil aktörlerin beraber çalışmasının ve işbirliği içinde olmasının sağlandığı yönetim mekanizmalarının işler kılınması,
6.	Turizm planlamasının bütüncül planlama yaklaşımı ile merkezi-yerel yönetimlerin eşgüdümü sağlanarak, yönetsel organizasyonun ve finans olanaklarının birlikte ele alınması,
7.	Turizmde rekabetin ucuz ürün yerine markalaşan turizm bölgeleri oluşturularak sağlanması,
8.	Küresel eğilim taleplerinin izlenmesi ve buna yönelik planlama ve uygulamalar yapılması,

9.	Turizmde ürünün çeşitlendirilerek sezonun bütün bir yıla yayılması,
10.	Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım ve pazarlamanın etkin kılınması,
11.	Turist profili odaklı turizm ürünü oluşturulması,
12.	Nitelikli turist sayısının ve turizm gelirlerinin artırılması,

Milas'ta Zeytin Turizminin Planlanması, geleceğe yönelik beklenen gelişmelerin sağlanması için planlama bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak kısa ve orta vadeli planların yapılarak uzun vadede ulaşılması gereken nihai hedefler tartışılmalıdır. Bu çerçevede Milas'ın zeytin turizm potansiyelinin geliştirilerek kırsal kalkınmaya katkı sağlaması yönünde kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve ilgili yerel aktörler ile birlikte hareket edilmesi ve ivedilikle konunun sürdürülebilir turizm ve kalkınma çerçevesinde ele alınması gereklidir.

Bu durumda projeli ve/veya projesiz kısa vadede Milas'ta zeytin turizminin geliştirilmesi için yapılması gereken bazı önemli konular aşağıda sıralanmıştır:

- Zeytin turizminin kırsal alanda alternatif gelir kaynağı olduğu bilincinin başarılı örneklerle teknik gezi / ziyaret yapılarak gösterilmesi,
- Kırsal alanda turizm konusunun örgün ve yaygın eğitim kapsamında ele alınarak, Dünyadan ve Türkiye'den başarılı örneklerin hedef kitleye sunulması ve ziyaretler düzenlenmesi,
- Zeytin odaklı tüm sektörlerin kendisini ifade etmesine imkan tanıyacak çalışmaların öne çıkarılarak, teşvik ve desteklerin sağlanması,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Milas'ın Zeytin Turizmi Gelişim Bölgesi ilan edilmesine yönelik çalışmaların yapılarak, eylem planlarının geliştirilmesi, Türkiye'nin 2013 Turizm Stratejisinde yer alan Turizm Gelişim Koridorları kapsamında yer alan Zeytin Koridoru ile Milas'ın ilişkilendirilmesi üzerinde çalışılması yararlı olacaktır. Halen Zeytin Koridoru kapsamında bulunan Bursa İli Gemlik ve Mudanya İlçeleri, Balıkesir İli Gönen, Bandırma ve Erdek İlçeleri, Çanakkale İli Ezine İlçesi Sağlık, gastronomi, kültür ve kıyı turizmi gelişimi çalışmalarıyla Milas ilişkilendirilmeli,
- Zeytin turizminin kırsal alanların ekonomik ve sosyo-kültürel yönden gelişmeye katkısı üzerinde durulması, paydaşlarda bu yönde bilinç oluşturulması,
- Kırsal nüfusun girişimcilik kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve daha güçlü özgüvene sahip olmasını sağlayacak çalışmalar yapılması,
- Kırsal alanlarda yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacak çalışmaların yapılması,
- Milas zeytini ve ürünlerinin markalaştırılmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Mutfak (gastronomi) turizminin gelişmesi (Ot yemekleri vb.),
- Konaklama hizmetlerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi ve eğitim programlarıyla desteklenmesi,
- Eski tarihi evlerin restorasyonu ve konaklama amaçlı kullanımına yönelik çalışılması,

- Kırdan kente olan göçün azaltılmasına yönelik olarak, zeytin turizminin yapacağı katkılar hakkında toplumun bilgilendirilmesi,
- Kırsal alanlarda, iletişim, ulaştırma v.b. altyapı olanaklarının turizme yönelik olarak geliştirilmesi,
- İç turizmin canlanmasına yönelik faaliyetler düzenlenmesi,
- Doğal ve fiziki kaynakların korunması, yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi üzerinde çalışılması,
- Turizmi geleneksel kıyı turizminin egemenliğinden kurtarmada kırsal alanların alternatif olduğu düşüncesinin toplumda yaygınlaştırılarak, kırsal alandaki turizm faaliyetlerine katılımın özendirilmesi,
- Yoğun kent yaşamından uzaklaşmak isteyenler için kırsal yörelerin dinlendirici özelliğinin yurt içi ve yurt dışında çeşitli araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilerin aktarılması olarak öne çıkarılmasının sağlanması,
- 6360 sayılı Yerel Yönetim Yasasının kırsal alan için getirdiği düzenlemelerin kırsal alanın özgünlüğünü koruyacak şekilde ele alınması,
- Zeytin turizminin geliştirilmesine yönelik olarak insan kapasitesinin ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi yönünde planlı bir çalışma yürütülmesi,
- Yerel yönetimler ve ilgili tüm paydaşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi, güçbirliği yapmaya yönelik çalışmaların yapılmasıdır.

Sonuç olarak, Milas ilçesinde kırsal turizm ve türleri büyük bir potansiyele sahiptir. Buna bağlı olarak, uygulamaya geçildiğinde de kırsal kalkınmaya önemli bir katma değer sağlayacak özelliktedir. Milas'ta zeytin turizminin en etkili biçimde uygulanabilmesi için hemen hemen tüm faktörler mevcut durumdadır. Bu kapsamda Milas'ta zeytin turizmi hareketinin başlatılması ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak yeni bir misyon ve vizyonun tanımlanarak, tüm kamu kuruluşları, STK'lar ve diğer yerel paydaşlar tarafından benimsenmesi önem taşımaktadır. Sürecin başarıyla ve sürdürülebilirlik çerçevesinde yürütülmesi için, uygun yöntemlerin kullanılarak tüm paydaşların güç birliği ve uyum içinde çalışması gerekli görülmektedir. Bu bağlamda, Milas ilçesinde mevcut kırsal turizm potansiyelini harekete geçirecek projelerin sayısının artırılması önem taşımaktadır. Bu projelerden biri son yıllarda Milas ilçesinde önemi artan organik zeytincilik ile ilgili alanlarının kırsal turizmde değerlendirilmesi olup bu proje gelecekte yapılması planlanan diğer projelere de öncü olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alonso, A.D. ve Northcote, J. (2010). The development of olive tourism in Western Australia: A case study of an emerging tourism industry, *International Journal of Tourism Research* 12(6) : 696-708.
- Anonim (2018a). [URL:<https://mugla.tarim.gov.tr/Haber/43/Organik-Zeytincilige-Gekanin-Projesi>] (Erişim Tarihi: 28.05.2018).
- Anonim (2018b). Milas 9'uncu Tarım Fuarı Değerlendirmesi, [URL:<http://www.milliyet.com.tr/milas-9-uncu-tarim-fuari-degerlendirmesi-mugla-yerelhaber-2655545/>] (Erişim Tarihi:31.05.2018).

- Anonim (2018c). Zeytin ve Yağı Turizmi, Zeytin Dergisi, [URL:<http://www.zeytindergisi.com/zeytin-ve-yagi-turizmi/>] (Erişim Tarihi: 01.06.2018).
- Boz, İ., Aksoy, U., Özçatalbaş., O. (2011). Enhancing Organic Farming in Turkey. Workshops and Training Programmes, UTF/TUR/052/TUR, July 2011, Published by FAO.
- Çeken, H., Karadağ, L., Dalgın, T. (2007). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye'ye yönelik teorik bir çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1), 1-14.
- Çeken, H., Baldemir, E., Dalgın, T. (2013). Muğla'da turizmin sorunlarıyla ilgili turizm sektörü yöneticilerinin algıları ve çözüm önerileri, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 50 (576): 55.
- Çukur, T. ve Etikan, S. (2011). Kırsal alanda kadının el sanatı faaliyetlerinin kırsal kalkınmaya katkısı, e-Journal of New World Sciences Academy, 6 (3): 309-321.
- Çukur, F. ve Çukur T. (2017). Coğrafi işaretli ürünlerin kırsal kalkınma açısından değerlendirilmesi: Muğla ili örneği, Tarım Ekonomisi Dergisi, 23(2):187-194.
- EC. 2012. Value of production of agricultural products and foodstuffs, wines, aromatised wines and spirits protected by a geographical indicaton (GI), TENDER N° AGRI–2011–EVAL–04, Final report, October, [URL:https://ec.europa.eu/agriculture/stes/agriculture/files/external-studies/2012/value-g/final-report_en.pdf] (Erişim Tarihi: 08.02.2017).
- Etikan, S. ve Çukur, T. (2011). Kırsal turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç köyü el sanatları üzerine etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E, 4 (8):1-15.
- Guzmán, T.L., Morales, P.M.C., Cuadra, S.M., Agüera, F.O. (2016). An exploratory study of olive tourism consumers, Tourism and Hospitality Management, 22(1): 57-68.
- Güreş, N., Akgül, V. (2010). Niş (Niche) Pazarlama ve Hatay Turizmine Yönelik Niş Pazarlama Stratejilerinin Belirlenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13, s. 298 – 309.
- Kişioğlu, E., Selvi, M. E. (2013). Yerel Etkinliklerin Tekirdağ'ın Destinasyon İmajına Etkisi: Yerel Paydaşlar Açısından Bir Değerlendirme, IAAOJ, Social Science, 1(1),68-102.
- Mc Eneaney, L. (1999). Rural Development in North Ireland. Relating to Rural Tourism in South Down South Armagh. University of Ulster at Jordanstown, Faculty of Business and Management School of Leisure and Tourism. U.K.
- Milas Belediyesi. (2018). Tarihi Yerler, [URL:http://www.milas.bel.tr/index.php?modul=2_99] (Erişim Tarihi: 01.06.2018).
- Millan, G., Arjona, J.M., Amador, L. (2014). A new market segment for olive oil: Olive oil tourism in the south of Spain, Agricultural Sciences, 5(3): 179-185.
- MİTSO (Milas Ticaret ve Sanayi Odası). (2018). Çeşitli istatistikler.
- Özçatalbaş, O. (2000). Kırsal Turizm ve Geliştirilmesinde Yayımin Önemi. Türkiye 4. Tarım Ekonomisi Kongresi. Cilt 2.Tekirdağ.

- Özçatalbaş, O. (2006). Türkiye’de Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirme Olanakları. TMMOB, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, 28-29.04.2006, Antalya, ss.272-278.
- Özçatalbaş, O. (2017). Rural Tourism and Development Relations, First International Rural Tourism and Development Congress /6. Ulusal Kırsal Turizm Kongresi, Abstract Book. 4-6 Mayıs 2017, Bursa.
- Özçatalbaş, O., Gürgen, Y. (1998). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Adana: Baki Kitabevi.
- Sert, M. (2017). Muğla İş ve Yatırım Ortamı, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Muğla Yatırım Destek Ofisi, Eylül.
- T.C. Milas Kaymakamlığı. (2018). Milas'ta Tarım ve Hayvancılık, [URL:<http://www.milas.gov.tr/milasta-tarim1>] (Erişim Tarihi: 01.06.2018).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017). Yıllık İstatistikler, Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, [URL:<http://www.muglakulturturizm.gov.tr>] (Erişim Tarihi:31.05.2018).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013, Ankara, 101 sayfa, [URL:<http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906.ttstratejisi2023pdf.pdf?>] (Erişim Tarihi:31.05.2018).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018). Su Kemerleri, Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, [URL:<http://www.muglakulturturizm.gov.tr/TR,158117/su-kemerleri.html>] (Erişim Tarihi:31.05.2018).
- Tekin, İ. (2003). Milas ve Yakın Çevresinde Geleneksel Konutların Özellikleri Üzerine Gözlemler, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Torre, M.G.M.V., Fuentes, J.M.A., Hidalgo, L.A. (2017). Olive oil tourism: Promoting rural development in Andalusia (Spain), Tourism Management Perspectives, 21: 100–108.
- Zorn, T. (2001). Semi-Structured Interviews for Research. Retrieved from J.Pienaar, 2006. A Case Study Of A Support Unit For Children With Asperger Synhdrome In Walles .[URL:[file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Belgelerim/Downloads/pienaar_case_2006%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Belgelerim/Downloads/pienaar_case_2006%20(1).pdf)] (Erişim Tarihi: 01.11.2018).
- Zorn, T. (2018). Designing and Conducting Semi-Structured Interviews for Research. Retrieved from [URL:<http://home.utah.edu/~u0326119/Comm4170-01/resources/Interviewguidelines.pdf>], (Erişim Tarihi: 01.11.2018).